

Bartın Üniversitesi
İslami İlimler Fakültesi Dergisi
ISSN: 2148-3507
e-ISSN: 2619-3507
Sayı: 16
Güz 2021
BARTIN – TÜRKİYE

Bartın University
Journal of Islamic Sciences Faculty
ISSN: 2148-3507
e-ISSN: 2619-3507
Number: 16
Autumn 2021
BARTIN – TURKEY

**PROF. DR. BEKİR KUZUDİŞLİ. HADİS RİVÂYETİNDE BAĞLAM
SEBEBÜ İRADÎ'L HADİS. İSTANBUL: KLASİK YAYINLARI, 2020, 316
SAYFA, ISBN: 9789752484559**

PROF. DR. BEKİR KUZUDİŞLİ. CONTEXT IN THE HADITH REPRESENTATIVE. ISTANBUL: CLASSIC
PUBLICATIONS, 2020, 316 PAGE, ISBN: 9789752484559

Çiğdem TEKAMAR

Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya/Türkiye

Postgraduate., Selçuk University, Institute of Social Sciences, Konya / Turkey

cigdem.tekdamar@gmail.com

orcid.org/0000-0002-6765-2172

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Kitap Değerlendirmesi/Book Review

Geliş Tarihi/Received: 7 Ekim /October 2021

Kabul Tarihi/Accepted: 30 Aralık/December 2021

Yayın Tarihi/Published: Aralık/December 2021

Atf/Cite as: Tekdamar, Çiğdem. “Prof. Dr. Bekir Kuzudişli. Hadis Rivâyetinde Bağlam Sebebü İradî'l Hadis. İstanbul: Klasik Yayınları, 2020, 316 Sayfa, ISBN: 9789752484559”. *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 16 (Aralık 2021), 332-341.

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

ÖZ

Hadislerin rivayet edilmesinde ve anlaşılmasında sahâbe büyük önem arz etmektedir. Prof. Dr. Bekir Kuzudişli tarafından kaleme alınan *Hadis Rivâyetinde Bağlam Sebebü İrâdî'l-Hadis* isimli eser, sahâbenin ilk asır rivâyet usul ve yöntemini belirlemek için ele alınmış bir yöntembilim araştırması olarak durmaktadır. Çalışmada, ilk asırda hadis rivâyetin mahiyetinin tam olarak anlaşılmasında, haberin nakledilmesine sebep olan olay, olgu yahut durumun keyfiyeti araştırılmış, bu amaçla hicri I. asırda sahâbe ve tâbiînin hadis rivayet şekilleri ve rivâyet ihtiyacı hissettikleri durumlar analiz edilmiştir. Yapılan bu tetkik sonucunda ise sahâbe ve tâbiînin hadis rivayet etme tavırları farklı başlıklarla gruplandırılmıştır. Eserde birinci asrın içinde rivayet literatüründe var olan fakat sonrasında hadis rivâyetinin sistemli bir şekilde özel mekânlarda yapılması ile rivayet ilminden yer bulamamış aile isnadları, hanım râviler ve o zamana ait çokça rivayet usûlü ayrıntısı ortaya çıkarılmıştır. Eserde sistemli hadis rivâyeti yöntemine geçilmeden önceki dönem araştırıldığından, hadis rivâyetine etki eden çokça unsur da okuyucuya sunulmaktadır. Rivâyetlerin ilk râvisinden rivâyet alanına çıkışı ve bu sürece etki eden pek çok ayrıntı rivayet ilminde çoğu mübhem konunun aydınlanmasını sağlayacak niteliktedir.

Anahtar kelimeler: Hadis, Rivayet, Bağlam, Sahâbe, Yöntem.

ABSTRACT

Companions are of great importance in narrating and understanding the hadiths. prof. Dr. Context Sebebü İrâdî'l-Hadis, written by Bekir Kuzudişli, stands as a methodology research that has been discussed to determine the method and method of the first century of narration of the Companions. In the study, the nature of the event, phenomenon or situation that caused the news to be transmitted was investigated in order to fully understand the nature of hadith transmission in the first century, and for this purpose, the hadith transmission forms of the Companions and the followers in the 1st century Hijri and the situations they felt the need for transmission were analyzed. As a result of this examination, the attitudes of the Companions and the Tabi'in to narrate hadith are grouped under different headings. In the work, the details of family attributions, female narrators, and many narration procedures belonging to that time, which existed in the literature of narration in the first century, but could not find a place in the science of narration after the hadith narration was carried out in special places in a systematic way, were revealed. Since the period before the systematic method of narration of hadith is researched in the work, many factors affecting the hadith transmission are presented to the reader. The emergence of the narrations from the first narrator to the field of narration and many details affecting this process are such that most of the ambiguous subjects in the science of narration will be enlightened.

Keywords: Hadith, Narration, Context, Companions, Method.

GİRİŞ

Hadis ilminde rivâyetlerin Hz. Peygamber (sav) tarafından ne sebeple söylendiğinin bilgisi esbâbü vürûdi'l-hadîs kavramı altında ele alınmıştır. Esbâbü vürûdi'l-hadîs Hz. Peygamber'den (sav) gelen rivâyetlerin tam olarak anlaşılabilmesinde büyük önem arz etmektedir. Hz. Peygamber (sav) günlük olaylar dışında da hutbe, vaaz veya sohbetler vasıtasıyla da sahâbeye emir ve tavsiyelerde bulunmuştur.¹

Sahâbe Hz. Peygamber'in (sav) vefatının ardından ondan gelen haberleri korumuş ve sonraki nesillere aktarmıştır. Onlar hadisleri rivâyet ederken bunu farklı durum ve koşullarda, muhtelif yöntemlerle sonraki nesillere aktarma çabası içinde olmuşlardır. Sahâbe ve tâbiûnun hadisleri rivâyet etmesinde etkili olan sebepler ve bunlarla ilgili açıklamalar ise “sebebü îrâdî'l-hadis” kavramı ile ifade edilmiştir. Kadim kaynaklarda zikru'l-kıssa olarak da ifade edilen bu kavram, modern çalışmalarda îrâdî'l-hadis olarak kullanılmaktadır.

1. Prof. Dr. Bekir Kuzudişli *Hadis Rivâyetinde Bağlam Sebebü İrâdî'l-Hadis* İstanbul: Klasik, 2020, 316 sayfa, ISBN: 9789752484559.

Prof. Dr. Bekir Kuzudişli tarafından sebebü îrâdî'l-hadis üzerine kaleme alınmış *Hadis Rivâyetinde Bağlam Sebebü İrâdî'l-Hadis* isimli çalışma, sahâbe ve tâbiûn zamanında hadislerin rivâyet edilmesinde ortaya çıkan sebepler ve râvîlerin izledikleri yöntemleri ele almaktadır. Hadislerin ikinci asırda yazıya geçirilmeye başlamasının ardından îrâdî'l-hadis bilgisi artık eskisi kadar zikredilmediğinden, araştırma birinci asırla sınırlandırılmış ve bu asırda sebebü îrâdî'l-hadis keyfiyetinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Yapılan bu çalışma ile sahâbenin hadis rivâyetine niçin ihtiyaç duyduğu ve hadisleri kaynağından elde eden bu insanların rivâyetlerin anlaşılmasında üstlendikleri rol analiz edilmeye çalışılmıştır.

Eser giriş ve üç bölümden meydana gelmektedir. Araştırmanın yöntemi ve kaynaklarının tanıtıldığı giriş bölümünde sebebü îrâdî'l-hadis siyak ve bağlam ile olan yakınlığı ele alınmaktadır (Kuzudişli, 2020, 23-28). Ahmed b. Hanbel'in (ö. 241/855) *Müsned'i* çalışmada asıl kaynak olarak belirlenmiş olup *Müsned'in* sahâbe rivâyetlerine göre düzenlenmiş olması, rivâyetlerin Ahmed b. Hanbel tarafından, hocaları ve diğer râvîlerden aldığı şekilde ihtisar ve takti olmaksızın kütüb'i sitte öncesinde oluşturulmuş bir kaynak olması eserin tercihinde etkili olmuştur. Yazar; İbn Saad'ın (ö. 230/845) *Tabakât'ı*, İbn

¹ Ramazan Ayyallı, “Esbâbü vürûdi'l-hadîs”, *TDV İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi, 2011), 11/362-363.

Asâkir'in (ö. 571/1176) *Târîhu Medîneti Dimaşk'ı*, Zehebî'nin (ö. 748/1348) *Siyer'i* ve İbn Hacer'in (ö. 852/1449) *Fethü'l-Bârî'si* yanında konuya dair pek çok eserden istifade etmiştir. (Kuzudişli, 2020, 17-21). Daha önce yapılan çalışmalarda sebebü îrâdî'l-hadisın keyfiyetinden ziyade rivâyeti anlama üzerindeki tesiri araştırıldığından, kaleme alınan bu eser sahâbenin hadisleri irâdının niteliğini anlama açısından önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Eserin birinci bölümünde, ilk dönem hadis tarihinde sahâbenin rivâyet sebepleri üzerinde duran yazar, Ömer b. Abdülaziz'in (ö. 101/720) emriyle birinci asrın sonunda hadiste tedvin döneminin resmen başlaması, tedvin dönemi öncesinde görülen bazı rivâyet yöntemlerinin ortadan kalkmasına sebep olduğuna dikkat çekmektedir. Bunlar; sahâbenin aile içinde rivâyet ettiği hadislerde görülen aile isnadları ve sahâbe hanımların bizzat Hz. Peygamber (sav) yahut Hz. Âişe (ra) (ö. 58/678) gibi ehl-i beytten almak suretiyle rivâyette bulunma yöntemleridir. Hadis rivâyeti için özel olarak tahsis edilmiş halkaların oluşturulması, hadis meclislerinin kurulması ve hanım râvîlerin bu meclislerde yer bulamaması, onların kadim hadis kaynaklarında râvî olarak bulunmalarına engel olmuştur. Aile senetleri de bu değişimden nasibini almış, ev içinde aile efradınca aktarılan rivâyetler hadis meclislerinin kurulmasıyla daha profesyonel ortamlarda nakledilmeye başlanmıştır (Kuzudişli, 2020, 31-33).

Çalışmada birinci asrın rivâyet sisteminin iki farklı şekilde ortaya çıktığı görülmektedir. Yazar bu rivâyet şekillerini daha önce örneğine rastlanmamış bir şekilde isimlendirmektedir. Bunlar yarı sistemli hadis rivâyeti ve ihtiyaç hissedildiği zamanlarda yapılan hadis rivâyetidir. Yarı sistemli hadis rivâyetlerinin en önemli özelliği bir sebep ve ihtiyaç olmaksızın hadis rivâyet edilmesidir. Bu sistemde birbirleriyle bağlantısı olmayan hadisler ardı ardına aktarılmakta ve zaman zaman da hadis nakline özel halkalar tesis edildiği görülmektedir. Muksirundan Ebû Hüreyre (ö. 58/678), Ebû Saîd el-Hudrî (ö. 74/693), Enes b. Mâlik (ö. 93/711) yarı sistemli rivâyet yöntemini kullanan sahâbilerdendir (Kuzudişli, 2020, 43-50). Bu sahâbenin yarı sistemli rivâyet tarzını çokça kullanmış olmakla birlikte gerektiğinde ihtiyaca binaen de nakil yaptıkları olmuştur.

Muksirundan olup soru cevap meclislerinde yarı sistemli bir şekilde hadis rivâyet edenler: Hz. Âişe (ö. 58/678), Abdullah b. Abbas (ö. 68/687) ve Câbir b. Abdullah (ö. 78/697) olarak zikredilmişlerdir (Kuzudişli, 2020, 55-68). Bu meclislerinin özellikleri ise insanların soru sorması ve bu sorulara rivâyetlerle cevap verilmesi şeklindedir. Hz. Âişe'nin bu yöntemi

teşvik ettiği ve rivâyeti söyledikten sonra yanındakilere “Tekrar edin bakalım” ifadesi yine Urve b. Zübeyr’in (ö. 94/713) teyzesi Âişe’den aldığı rivâyetleri aktarırken “Evlatlarım bana sorun, sormadığınız için neredeyse bildiklerimi unutacağım. Bana bir hadis soruldu mu neredeyse iki gün nakledecek kadar hadis hatırlıyorum.” sözleri bu dönemde sorular sebebiyle naklin önemini nitelemektedir (Kuzudişli, 2020, 56). Yarı sistemli rivâyette bulunan mukıllûn sahâbiler: Übey b. Ka’b (ö. 33/654), Abdullah b. Amr b. Âs (ö. 65/684) ve Huzeyfe b. Yeman (ö. 36/656) isimleri zikredilmektedir (Kuzudişli, 2020, 69-78). Çalışmanın Ahmed b. Hanbel’in *Müsned*’inde aktarılan rivâyetlerle zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir.

Yarı sistemli rivâyet yönteminin kullanıldığı birinci asırda, rivâyette bulunmak için istekli daha fazla sahâbenin olduğu fakat bazı sebepler nedeniyle bunu yapmadıkları yazarın dikkat çektiği konulardandır. Zira buldukları coğrafyanın hadis ilmine istekli olmaması yahut insanların yanlış anlama ihtimallerinin ortaya çıkması ile rivâyet etmekten çekinmişler, onlardan yaşça büyük sahâbilerin nakilde bulunuyor olması ve rivâyette hata yapma korkusu ile rivâyet etme istekleri teşebbüs olarak kalmıştır (Kuzudişli, 2020, 79-84).

İhtiyaca binaen hadis rivâyet eden sahâbeler ise yalnız ihtiyaç olduğunda nakletmeyi uygun görmüşlerdir. Zübeyr b. Avvâm’ın (ö. 36/656) “Ben Müslüman olduktan sonra Hz. Peygamberden hiç ayrıldım fakat “Kim benim adıma yalan söylerse... hadisini işittim” ifadeleri sahâbenin ihtiyaç olmaksızın rivâyet etmemelerinin sebebini açıklamaktadır. Hata yapma korkusu onları sebepsiz hadis naklinden uzak tutmuştur (Kuzudişli, 2020, 89-99).

Kitabın ikinci bölümünde ihtiyaca binaen nakilde bulunan râvileri rivâyet etmeye götüren sebepler ele alınmaktadır. Bunlardan ilki idareciliktir. Yapılan araştırmada idareciliğin meşguliyet olması ve bu sebeple halifelerin rivâyetlerinin az olduğu görüşünün doğru olmadığı görülmektedir. Aksine idare görevi halifelerin daha fazla nakilde bulunmasına sebep olmaktadır. İdareciler sorunları çözmek, sorulan sorulara cevap vermek ve idari konularda ortaya çıkan problemlerin hallinde rivâyetlere başvurma ve bu sebeple bildikleri rivâyetleri nakletme ihtiyacı duymuşlardır (Kuzudişli, 2020, 103-130).

İdarecilerin yalnız kendileri rivâyette bulunmamışlar, verdikleri kararlar neticesinde yanlarındaki diğer sahâbenin de hadis rivâyet etmelerine sebep olmuşlardır. Hz. Ömer’in (ö. 23/644) temettu haccını Kur’an ve sünnete dayanarak nehyetmesi üzerine Hz. Peygamber ile birlikte veda haccı yapmış olan sahâbenin bu emre itirazları olmuştur. Bu itirazlar çevresinde de hadisler rivâyet edilmiştir (Kuzudişli, 2020, 126). Hz. Osman döneminde de temettu haccından nehyin devam etmesi üzerine tartışmalar sürmüş, tabînin konuyu araştırması

üzerine bu yasağı kabul etmeyen pek çok sahâbe, Hz. Peygamber döneminde yaptıkları haccı nakletmiş ve böylece bu konudaki birçok rivâyetin kayıt altına alınması mümkün olmuştur (Kuzudişli, 2020, 130).

Hz. Ömer'in son haccını ifa ederken insanların onun ölümünün ardından kimin seçileceği yönünde ki dedikoduları işitmesi üzerine yaptığı bir hutbe de halife seçimi ile ilgili konuşmak yerine “recm” hükmüne dair insanların zihinlerindeki karışıklığı gidermeyi hedeflemiştir (Kuzudişli, 2020, 126). Muaviye'nin de normal şartlarda fazla rivâyette bulunmadığı, fakat idareciliği sırasında toplumda oluşan muhaliflerine karşı Cuma hutbelerinde neredeyse alışkanlık haline getirdiği nasihat türü rivâyetleri aktarmıştır (Kuzudişli, 2020, 127). Haccac'ın Enes b. Mâlik'e Hz. Peygamber'in uyguladığı en şiddetli cezayı sorması ve bununla kendi zulmüne kılıf araması yine eserde zikredilen sebebü îrâdî'l-hadis örneklerdendir.

Hz. Osman'dan (ö. 35/656) gelen rivâyetlerin çoğunluğu onun hilafeti döneminde elde edilmiştir. Abdest konusunda sahâbeye Hz. Peygamber'in (sav) ona öğrettiği şekilde abdest almayı gösteren Hz. Osman “Ben Hz. Peygamber'den böyle gördüm” ifadeleri ile bilgiyi kendinden sonra gelenlere aktarmıştır. Fitne dönemi de hadis rivâyetlerinin yoğun yaşandığı dönemlerdendir. Şöyle ki isyancılar Hz. Osman'ın evini kuşattıkları zaman o Hz. Peygamber'in yanındaki konumunu hatırlatmış ve yaptıkları hatadan dönmeleri için onları uyarmıştır. Bir insanın ölüm cezasına çarptırılmasını gerektirecek amellerin bildirildiği rivâyeti nakletmiş ve bunların kendisinde olmadığını söylemiştir (Kuzudişli, 2020, 140-144). O bunları söylerken hadis rivâyet etmeyi amaçlamamış fakat içinde bulunduğu durum sebebiyle rivâyette bulunmuştur.

Fitne döneminde bazı kişilerin olaylara bizzat karışmaları ve bunun üzerine esasında bu kişilerin iyi insanlar olduklarını bildirmek adına onların iyiliklerinin hatıralarının anılması, Hz. Peygamber'in onlara dair övgülerinin zikredilmesi, fitne döneminin rivâyetin îrâdına tesirinin başka bir yönüdür (Kuzudişli, 2020, 140-153).

Bazı durumlarda da sorulan sorulara cevaben sahâbe tarafından Hz. Peygamber dönemi ve olay yeri olduğu gibi tasvir edilmiş ve bir sorunun cevabının yanında başka konularda da nakillerde bulunulmuştur. Zamanın değişmesiyle birlikte soruların da değiştiği ilk asırda yaşça büyük sahâbenin vefatı ile artık konu bazında sorular yerine kendilerinden rivâyet nakletmek isteyen tabiînin “bize bir hadis rivâyet etsen, bana kimsenin bilmediği Hz. Peygamberin yalnız sana söylediği bir şey söyle” tarzında istekler gelmektedir. Sahâbe ve

tabinin hadis rivâyetine sebep olan daha pek çok durum eserde ele alınmaktadır. Çalışma *Müsned'den* sahih hadis örnekleriyle zenginleştirilmiştir. Daha önce *Sebebü İrâdî'l-Hadise* dair bir çalışmanın yapılmamış olması çalışmanın değerini artırmakta, okuyucuya eşine az rastlanır önemli bilgiler vermektedir (Kuzudişli, 2020, 158-192).

Kitabın üçüncü bölümünde, birinci asırda hadis îrâdında etkili olan unsurlar ele alınmaktadır. Râviler arasındaki zamansal ilişkiler, dönemin sosyokültürel durumunun rivâyetin nakline etkisi ve coğrafya etkeni değerlendirilmiştir (Kuzudişli, 2020, 195-224). Sahâbenin büyüklerinin ilk dönem râvilerden şahit istemeleri normal bir durum olarak karşılanmakta olup esasen rivâyetin diğer sahâbe tarafından da tasdik edilmesi istenmektedir. Hicazdan uzak olan Kûfe'de ise hadis uydurmanın sık görülmesi nedeniyle rivâyete ve râviye şüpheyle yaklaşılmasından ise sahâbe hoşnut olmamıştır. Kûfe'de bir hadis rivâyet etmeden önce "Men kezebe aleyye" hadisini nakleden Ebû Hüreyre'nin "İrak halkı!" diyerek başladığı ve "faydası sizin olsun, günahı da bana kalsın diye Allah Resûlü adına yalan söyleyeceğimi mi zannediyorsunuz!" şeklinde devam eden tepki dolu ifadelerinden kendine karşı yürütülen şüpheden duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir (Kuzudişli, 2020, 207).

Sahâbe Hz. Peygamber'in (sav) hadislerini sonraki nesillere en doğru şekilde ulaştırma bilmek adına büyük çabalar harcamışlardır. Hadis rivâyetinde olduğu gibi aktarmak yerine sosyal değerlere, rivâyetin psikolojik etkilerine ve müminler arasında ileriye dönük tesirine azami derecede dikkat ederek, bu mirasın bizlere kadar gelmesinin ilk ve en önemli basamağını oluşturmuşlardır. Aktardıkları rivâyetlerde Hz. Peygamber'in (sav) hadisi söyleme sebebini dikkate almışlar, buna ihtimam göstermeyenlere ise uyarıda bulunmuşlardır. Hz. Peygamber'in insanî duyguları yoğun yaşadığı zamanlarda -sevinç, hüzn, hiddet- bir kavme yahut kişiye karşı söylediklerini aktaran Huzeyfe b. Yeman Selman tarafından ikaz edilmiş, Huzeyfe'ye Hz. Peygamberin "Ben de Âdem'in bir çocuğuyum. Olayın aslına vâkif olmadan herhangi bir şahsa lanet edersem, Allah onu rahmete çevirsin." hadisini hatırlatmıştır (Kuzudişli, 2020, 225).

Abdullah b. Abbas'ın Hz. Ömer'e Tahrîm sûresinde geçen "o iki kadın" hitabıyla kimlerin kastedildiğini sormak istemesi ve bunun için uzun süre bekledikten sonra uygun zamanı bulduğunu düşünerek bunu sorması üzerine Hz. Ömer bu durumdan hoşnut olmamış fakat yine de Abdullah b. Abbas'a o kadınların Âişe ve Hafsa olduklarını ve dönemin içinde bulunduğu durumu aktarmıştır. Burada olduğu gibi, Hz. Peygamber döneminde sert bir uyarı ile karşılaşan veya bir olaya taraf olan kişilerin de isimlerini zikretmemişler, herkes bildiği

halde bir adam yahut bir kadın gibi mübhem ifadelerle olayı nakletmişlerdir (Kuzudişli, 2020, 227).

Yapılan araştırmaya göre hadis naklinde rivâyetle ilgisi olan şehrin, gurubun yahut kabilenin rivâyetin îrâdında ve yayılmasında etkisi hissedilmiştir. Ensar ve Muhacirin bir arada yaşadığı Medine'de Hz. Peygamber'den gelen ve ensarı öven rivâyetler ensar arasında yayılmış ve ensardan ensara nakledilmiştir. Hz. Peygamber'e (sav) gelen heyetler de ondan dine dair nasihatler istemişler ve onların Hz. Peygamber'den (sav) aldıkları bu rivâyetler, neredeyse ikinci yüzyılın yarısından sonra meşhur olmuşlardır (Kuzudişli, 2020, 236-261).

Araştırmanın dikkat çeken bulgularından biride sosyal yapısı itibari ile hadis uydurma faaliyetlerinin sık görüldüğü Kûfe şehrinde “Men kezebe aleyye” hadisi daha önce yayılmış iken, Basra'da kader konusunun çokça konuşulması sebebiyle Cibril hadisi daha fazla şüyu bulmuştur (Kuzudişli, 2020, 262-269). Yazarın bu tespitleri coğrafyaların ve buralarda bulunan sosyal ve siyasal unsurların rivayetlerin anlaşılmasında ve şöhret bulmasında etkisini göstermektedir.

Çalışmada sahâbe ve tâbiûnun hadis rivâyetinin sebepleri sistemli bir şekilde ele alınmıştır. İlk asırda rivâyetlerin kaynağından çıkışı ve bunun için oluşan ortam günümüz hadis araştırmacıları için önemli bilgiler barındırmaktadır. Yapılan araştırma hadis alanında uzmanlaşmak isteyen ve hadis rivâyetlerine dair ilgisi olan her okuyucunun görmesi gereken bir kaynak olarak durmaktadır. Modern hadis okumalarında zihinlerde oluşan, hadislerin ilk dönemden itibaren bir dimağdan diğerine geçtiği ve bu hıfz faaliyeti sonrası yazıya döküldüğü yönündeki genellemeci fikir, bu çalışma sayesinde aydınlanmaktadır. Yapılan bu çalışma modern dönemde sık sık ortaya atılan, sahâbenin hadis rivâyeti ve Ebû Hureyre üzerinden hadis ilmüne karşı yapılan yıpratma operasyonlarına karşı günümüz okuyucusunu bilinçlendirecek ve pek çok soruya cevap verecek niteliktedir. Yazarın önceki çalışmalarının oryantalist hadis literatürüne dair olması eserde kendini hissettirmekte, oryantalistlerin hadislere karşı ortaya attıkları ve çoğunlukla ilk asrı içine alan iddialara cevap niteliğinde olabileceği görülmektedir. Fakat bu durum eserin hiçbir yerinde dile getirilmemiştir. Çalışmada *Sebebü îrâdi'l-hadisden* elde edilen bilgilerin rivâyetin subûtu ve anlaşılmasına dair ipuçları barındırdığı ve bu konuya ilişkin yeni çalışmalarının olacağı ifade edilmektedir. Ortaya konulan bu eser ile *Sebebü îrâdi'l-hadis* rivayet ilminde önemli bir yere sahip

olduğu ve bu alanda çalışacak araştırmacılar için yeni inceleme sahaları içerdiği görülmektedir.²

---

² Bekir Kuzudişli, *Hadis Rivâyetinde Bağlam Sebebü İradî'l-Hadis* (İstanbul: Klasik, 2020).

KAYNAKÇA

Ayvallı, Ramazan. “Esbâbü vürûdi'l-hadîs”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. 11/362-363. İstanbul: TDV İslam Ansiklopedisi, 2011.

Kuzudişli, Bekir. *Hadis Rivayetinde Bağlam Sebebü İradî'l-Hadis*. İstanbul: Klasik, 2020.